

THESIS XVIII.

24 Tres sunt principales actus fidei theologicae proprietates. — Prima est obscuritas, quae tota derivat ex hoc quod materiale obiectum de non apparentibus est, formale autem non in aliqua evidentia, etiam mere extrinseca consistit, sed in sola auctoritate revelantis. — Altera est libertas, quam omnis prorsus fidei christiana assensus eatenus vindicat sibi, quatenus natura sua per se et immediate pendet a libero voluntatis imperio. — Tertia tandem est certitudo, eaque tam infallibilitatis quam indubitabilitatis; infallibilitatis quidem, quae superat certitudinem cuiusvis cognitionis naturalis; indubitabilitatis vero, quae est supra certitudinem omnis assensus congeneris, id est repositi in potestate et arbitrio voluntatis.

§ I.

Quoad primam proprietatem omnia sponte sua consequuntur ex dictis in quaestione praecedenti, ubi de obiecto tum formali (Thes. 9), tum materiali (Thes. 11).

Unum igitur in praesenti superest considerandum, videlicet: Quod cum aliud sit reponere formale fidei obiectum in evidentia quae de auctoritate ac locutione attestantis habetur, aliud vero in ipsa auctoritate de qua habetur evidentia, obscuritas illa quae actui fidei *essentialis* est, minime repellit evidentiam quantumcumque perfectam, sive de Dei sapientia ac veritate, sive de facto revelationis eius. Ex hac enim evidentia nihil aliud sequeretur nisi quod *perfectiori modo* praesentaretur intellectui motivum credendi; at motivum ipsum remaneret semper omnino idem, et in eadem semper obscuritate relinqueret obiectum materiale. Bene ergo dictum est supra, quod quanto clarius intellectus penetrat *supremam* Dei auctoritatem, quanto evidenter scit Deum esse locutum, tanto etiam strictius urget credendi obligatio, nedum *crendi* possilitas auferatur. — Nec valet si

Lo que es objeto de demostracion cientifica es evidente. Es asi que la autoridad de Dios es objeto de demostracion científica. Luego es evidente. Dist mas si es objeto de demostracion por razones de probabilidad o por la conveniencia del hecho. Sólo en la

dicas quod supposita perfecta de Dei sapientia et veritate et locutione evidentia, iam cogitur quis ad assentiendum revelatae veritati, ut patet in daemonibus qui credunt et contremiscunt. Huic enim instantiae fere satisfactum est in superioribus, et ex ibi dictis respondebis cum distinctione. Cogitur quidem ad assentiendum eo assensu qui habet pro motivo evidentiam in attestante, et eidem evidentiae commensuratur; minime vero illo alio assensu specifice plane diverso, qui pro motivo habet auctoritatem attestantis, et ex ea accipit mensuram suae firmitatis, ac pro sua demum essentiali ratione obsequium est honorificum redditum testificanti. — Et multo minus valeret si urgeres dicens, unum assensum excludere alium, et esse incompossibilem cum eo. Hoc enim gratis prorsus, et absque ulla etiam apparenti ratione affirmaretur. Nec multum immorandum arbitror in ostendendo quomodo ad rem praesentem nihil faciat asserta superius incompossibilitas scientiae et fidei de eodem in eodem. Ratio enim praedictae incompossibilitatis in eo erat, quod scientia quietat intellectum, et in ordine ad assecutionem veritatis coniungit eum cum termino; fides vero est motus intellectus cum cogitatione assentientis, et adhuc a termino elongati. At manifestum per se est, rationem hanc non habere locum in praesenti. Tunc enim, et tunc tantum intellectus quietatur, quando ei adest evidentia veritatis, *id est quando veritas secundum sua intrinseca ei innotescit*. Porro evidentia in attestante longe est ab evidentia veritatis, et nullo modo quietat intellectum. Unde patet disparitas (¹).

Et confirmatur assertio argumento positivo quod desumere placet ex fide quam habuerunt angeli in via, ante adeptionem gloriae. Loquor autem, uti per se constat, de fide theologica et

(¹) Patet similiter quam immerito concluderet quispiam, facta evangelica, puta passionem, crucifixionem, resurrectionem Christi, non posse et non debere credi fide etiam explicita ab iis qui de iis haberent plenam evidentiam historicam. Hoc enim verum non est nisi de illis qui horum factorum oculati testes extiterunt. Nunc autem nihil obstat quominus id quod creditur propter evidentiam *mere extrinsecam* veracis attestationis historiae, credatur etiam propter auctoritatem Dei revelantis, ut saepe in superioribus dictum est.

Intellectus determinatur ad accensum per vel a proposicio. La fe de los demonios es necesaria luego que tienen los motivos de credibilidad que nosotros.

aliam obscuritatis rationem nobis ingerunt documenta Ecclesiae, ut facile patebit percurrenti Enchiridion definitionum in omnibus locis qui sub titulo *fidei obscuritas* recensentur, multoque adhuc facilius, legenti Vaticanum cap. 3 de fide, ubi Concilium ex professo exponens verum et catholicum fidei conceptum, omnem de obscuritate quaestionem comprehendit his verbis: « Hanc vero fidem quae humanae salutis initium est, Ecclesia catholica proficitur virtutem esse supernaturalem qua, Dei aspirante et adiuvante gratia, ab eo revelata vera esse credimus, non propter intrinsecam rerum veritatem naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis qui nec falli, nec fallere potest. Est enim fides, testante apostolo, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium ». Nusquam autem omnino, vel directe vel indirecte, vel formaliter vel virtualiter insinuatur id quod quidam de suo proprio marte addunt cum dicunt: propter auctoritatem Dei revelantis, *obscure seu non evidenter notam*. Unde in hac sua opinione, ut videtur, recipiendi non sunt. Et de obscuritate quidem, hactenus satis.

§ 2.

Sequitur proprietas libertatis, de qua Vaticanum cap. 3 de fide: *Quare fides ipsa in se, etiamsi per charitatem non operetur, donum Dei est, et actus eius est opus ad salutem pertinens, quo homo liberam praestat ipsi Deo obedientiam, gratiae eius, cui resistere posset, consentiendo et cooperando*. Tum in can. 5: *Si quis dixerit, assensum fidei Christianae non esse liberum, sed argumentis humanae rationis necessario produci, aut ad solam fidem vivam quae per charitatem operatur, gratiam Dei necessariam esse, anathema sit*.

Haec porro Vaticani definitio iterum contra semirationalistarum haeresim fuit facta. « Ex confusione fidei qua fideles nominamur et sumus, cum scientia rationali ac naturali, consequitur aliis duplex error, ut videlicet ad fidem eamdem nec supernaturalis gratia necessaria esse dicatur; atque voluntas

« in assentiendo veritati negetur esse libera. Sane in doctrina Hermesiana distinguitur imprimis *fides cognitionis*, ut ipsi appellant, hoc est fides qua assensus praestatur veritati, et deinde *fides cordis*, hoc est fides quae per charitatem operatur. Illa prior dicitur etiam *fides passiva*, et consistit in consensu necessario qui inducitur per argumenta pro veritatibus religionis christiana, et in coacta persuasione de veritate demonstrata. Fides autem cordis est liberae voluntatis. Continetur enim in ea, libera et absoluta subiectio sub iis quae revelata sunt, scilicet omnimoda resignatio in Deum ac res divinas. Est nempe haec fides avulsio ab omnibus rebus terrenis, et ideo eam sequitur libera perfecta deliberatio ac voluntas amandi et quaerendi Deum. Assensus igitur fidei non est liberae voluntatis, sed est persuasio necessaria inducta rationibus cogentibus, quae necessitas assensus si desit, putant non aliud remanere quam vanam credulitatem, etiamsi forte per accidens verum sit quod creditur (¹). Ubi vides istos distinguere inter fidem vivam et fidem mortuam, illam liberam praedicantes, hanc vero coactam esse asserentes. Et quia fides mortua eadem est in substantia cum fide viva, (nam charitas a qua fides viva denominatur, non est plus quam forma fidei extrinseca), omnem libertatem universim auferunt ab actu fidei secundum se, ut libertas iam non sit nisi in quodam affectu charitatis concomitante, vel consequente, vel quacumque demum ratione annexo (²).

(¹) Annot. 17 in primum schema Const. Vatic., Collect. Lac. Tom. 7. pag. 529.

(²) Iste etiam error nunc resumitur a Neo-Kantianis de quibus iam dictum est. Sic in recentissimo opusculo a quodam sacerdote conscripto invenitur sequens propositio: *La foi morte n'est pas une foi sincère parce qu'elle contient en elle le désir de ne pas croire*. Sed si continet in se desiderium non credendi, ergo coacta est, et non libera. Et si fides sincera non est, ergo neque donum Dei. Quae omnia totidem verbis contradicunt Vaticanae definitioni ut supra. Contradicunt eodem modo Tridentino, Sess. 6, c. 6, ubi Concilium dispositiones ad iustificationem praevias enumerans, in iisque primum locum attribuens fidei, utique adhuc mortuae et nondum per charitatem operanti, ait: *Disponuntur*

Demonstratur autem doctrina catholica in primis ex manfestis Scripturarum testimoniis. — Etenim libertatem fidei in seipsa ostendunt omnia loca in quibus fides sub poena damnationis praecipitur: *Qui non crediderit condemnabitur*, inquit Marc. XVI-16. Et iterum: *Qui autem non credit, iam iudicatus est*, Ioan. III-18. — Item illa alia in quibus fides vel meritoria, vel laude digna, vel praemio donata exhibetur. Huc pertinet illud Rom. IV-3: *Creditit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam*. Et Matth. VIII-10: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel*. Et Matth. XV-28: *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis*. Et Apoc. II-19: *Novi opera tua, et fidem, et charitatem tuam, et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua novissima plura prioribus*. — Denique nihil frequentius est quam ut fidei assensus obedientia nominetur, qua quis captivat intellectum in obsequium Dei revelantis. *Non omnes obediunt evangelio*, ait apostolus Rom. X-16. Et supra, I-5: *Per quem accepimus gratiam et apostolatum ad obediendum* (graece ad obedientiam) *fidei in omnibus gentibus*. Et Act. VI-7: *Multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei*. Atqui obedientia in iis tantum habet locum, quae voluntarie facere possumus, et in nostra libertate sunt reposita (¹).

Ratio etiam intrinseca est in aperto, et fluit ex praemissis de resolutione actus fidei. Nam assensus qui non est propter aliquam evidentiam, sed praecise propter auctoritatem sub formalis ratione auctoritatis et secundum pondus auctoritatis, est assensus per se et immediate pendens ab imperio liberae voluntatis, et pro tanto per se atque immediate liber tam quoad exercitium quam quoad specificationem. — Primo inquam, est assensus pendens ab imperio liberae voluntatis. Nam etsi intellectus videat rationabile esse ut propter auctoritatis motivum assensus detur, nunquam tamen spontaneus erit ac necessarius iste assentiendi modus. Sane vero, apprime consimus nos acquie-

autem, dum fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata sunt, etc.

(¹) Vide Iren. I. 4 c. haeres. c. 62; Clem. Alex. Stromat. I. 5, c. 1 August. Tract. 26 in Ioan. n. 2, et de Praedest. SS. c. 5, n. 10, etc.

scere auctoritati volentes, et ita quidem ut non acquiescere, in sensu etiam composito considerationis formalis motivi, semper sit in potestate nostri arbitrii. Proinde assensus eiusmodi non potest dici voluntarius voluntate pure concomitante, eo modo quo forsitan assensus voluntarius vel involuntarius improprie appellaretur ille, qui ex necessitate elicitus, adhuc tamen coniunctam sibi haberet voluntatis complacentiam vel displicantiam. Sed quisquis propter auctoritatem credit, libera voluntate credit, ita scilicet ut per ablativum hunc designetur omnino habitudo causae a qua intellectus adhaesio dependeat (²). — Deinde imperium liberi arbitrii (quod etiam dicitur pius voluntatis affectus), per se requiritur, et non per accidens tantum. Per se, inquam, seu quia fides est talis specie actus, sub tali motivo et formali ratione suum obiectum attingens. Minime vero per accidens tantum, quasi ad removendum prohibens, vel ad supplendum accidentaliter defectui motivi, sicut si motivum esset evidentia quaedam adhuc imperfecta, quae ad sui perfectionem demum perducta, nihil amplius relinquenter libertati. — Denique requiritur imperium liberi arbitrii, ut a quo immediate pendeat ipse fidei divinae actus, non autem mediate solum et remote, sicut cum sermo est v. g. de assensu conclusionis theologicae. Assensus enim conclusionis theologicae sequitur necessario ex praemissis, et non potest dici immediate, sed ad summum mediate liber, ea scilicet libertate quae in principiis admittendis exercetur. Nunc autem actus fidei nequaquam ad discursum revocatur, iuxta praedemonstrata in Thes. 16, § 2. Unde a primo ad ultimum, firma per omnia stat fidei nostrae libertas, quae ex solutione sequentium argumentorum in maiori adhuc luce reponetur.

Dices primo: *Fides daemonum habet idem specie motivum ac fides theologica de qua nunc loquimur, et sub eodem genere assensus quoad substantiam actus continetur, sicut constat ex testimonio Iacobi apostoli (II-19) aequiparantis eam cum fide hominis christiani sine operibus; quae tamen fides ex omnium consensu, imo ex ipsa doctrina Vaticani ubi supra, vera fides theologica est. Atqui fides daemonum*

(²) Cf. S. Thom. 1^a Parte, Q. 41, a. 2.

salutari, de qua ad angelos quod attinet, sic dicit S. Thomas infra Q. 5, a. 1: « Quidam dicunt quod in angelis ante confirmationem non fuit fides, propter manifestam contemplationem quae tunc erat de rebus divinis. Sed cum fides sit argumentum non apparentium, secundum apostolum, et per fidem credantur ea quae non videntur, ut Augustinus dicit Tract. 40 in Ioan., illa sola manifestatio excludit fidei rationem, per quam redditur apparet vel visum, id de quo principaliter est fides. Principe autem obiectum fidei est veritas prima cuius visio beatos facit, et fidei succedit. Cum ergo angelus ante confirmationem non habuerit illam beatitudinem qua Deus per essentiam vivitur, manifestum est quod non habuit sic manifestam cognitionem, qua excluderetur ratio fidei. Unde quod non habuerit fidem, hoc esse non potuit, nisi quia penitus ei erat ignotum id de quo est fides. Et si homo et angelus fuerunt creati in puris naturalibus, ut quidam dicunt, forte posset teneri quod fides non fuerit in angelo ante confirmationem, nec in homine ante peccatum. Cognitio enim fidei est supra naturalem cognitionem de Deo, non solum hominis, sed etiam angeli. Sed quia in primo iam diximus quod homo et angelus creati sunt cum dono gratiae, ideo necesse est dicere quod per gratiam acceptam et nondum consummatam fuerit in eis inchoatio quaedam speratae beatitudinis, quae quidem inchoatur in voluntate per spem et charitatem, sed in intellectu per fidem. Et ideo necesse est dicere quod angelus ante confirmationem habuit fidem, et similiter homo ante peccatum ». Nunc autem peto utrum potuerit esse obscura angelo, vel sapientia vel veracitas vel locutio sive revelatio Dei. Et de omnimoda quidem evidenti circa sapientiam ac veritatem divinam, nulla prorsus ut opinor quaestio esse poterit. Circa factum autem divinae revelationis, unum de duobus. Vel habuit angelus argumentum quod sufficiebat ad fundandum notitiam certam, vel probabilem seu conjecturalem tantum. Si conjecturalem tantum, tunc non habuit unde prudenter credere posset, sicut patet ex praemissis in thesi precedentibus, et hoc sine dubio ab omnibus reiicietur. Si vero certam, ergo eo ipso dicendus est habuisse plenam ac perfectam de re-

velationis facto evidentiam, quia profecto nequit in angelo esse illa evidens semiperfecta et quadantenuis obscuritate mixta, cuius nulla alia causa in nobis hominibus est nisi modus discursivus et collativus intellectus nostri, simul cum remora phantasie obiciens apparentias impediens ne motiva in tota sua intelligibili claritate menti illuceant. At intellectus separatus et intuitivus necessario percipit absque omni impedimentoo omnem suae scientiae rationem, et ideo, vel habebit cognitionem conjecturalem tantum, si ratio non sit de se nata fundare scientiam certam, vel habebit certitudinem plenissimam evidentiae, si secus. Minime ergo dubitandum quin angelus in via habuerit iudicium credibilitatis fundatum in cognitione perfecte evidenti tum auctoritatis tum locutionis Dei ⁽¹⁾. Unde dicendum superest quod assensus fidei theologicae bene componi potest cum evidenti omnimoda, tum sapientiae et veritatis qua Deus nec falli nec fallere potest, tum etiam locutionis qua veritates credendas revelavit.

Atque hinc ultimo consequitur, essentiale obscuritatem actus fidei nequaquam esse repetendam ex aliquo defectu claritatis circa auctoritatem propter quam credimus, sed oriri primo ex hoc quod excluditur evidens intrinseca ab obiecto materiali, secundo ex hoc quod evidens etiam mere extrinseca nequaquam formale assensus motivum est, tametsi concomitanter adesse possit si sit sermo de evidenti in attestante, et inter praerequisites numeretur si de evidenti credibilitatis. Sed nec ullam

⁽¹⁾ Haec cognitio de Deo revelante fuit in omnibus angelis in primo instanti creationis eorum, simul cum fide illa quae ex evidenti in attestante est. In secundo autem instanti angeli boni *actu fidei theologicae* libere adhaeserunt revelatae veritati, « quam mali nolentes subesse praceptorum tradenti occulta absque eorum evidenti, superbo oculo contempserunt, quasi indignum esset ut in tali subiectione haberentur ». Ita Caietanus in 2-2, Q. 5, a. 1, qui deinde concludit: « Et sic manifestum est quod evidenti de Deo ut revelante, non excludit rationem fidei, ac per hoc, tam angeli quam apostoli, vel quicumque evidenter cognoverunt Deum esse revelatorem eorum quae sunt fidei, non propterea sine fide fuerunt ».